

Yeniçağa ve Çevresinin Sosyo-Kültürel Yapısına İlişkin Yapılan Araştırmaların Bibliyografyası*

Bibliography of Research on the Socio-Cultural Structure of Yeniçağa and Its Surroundings

Berrin SARITUNÇ¹

Özet

¹Sakarya Uygulamalı Bilimler
Üniversitesi, Geyve Meslek
Yüksekokulu, Sakarya

ORCID:

B.S.: 0000-0001-8662-6562

Corresponding Author:

Berrin SARITUNÇ

Email:

berrinsaritunc@subu.edu.tr

Citation: Sarıtunç, B. (2024). Yeniçağa ve çevresinin sosyo-kültürel yapısına ilişkin yapılan araştırmaların bibliyografyası. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 14 (4), 627-645.

Submitted: 20.11.2024

Accepted: 02.12.2024

Bu çalışmanın ana amacı Bolu'nun Yeniçağa ilçesinin sosyo-kültürel yapısına ilişkin yapılan bilimsel araştırmaların bibliyografik analizinin yapılmasıdır. İlçe, zengin bir halk kültürüne sahiptir ancak bu alanda yapılan bilimsel çalışmalar oldukça sınırlıdır. Yeniçağa'nın halk kültürü, geçiş dönemleri, özel günleri, inanç ve ritüelleri derleme üzerinden sunulmuştur. Çalışmada literatür taramasına bağlı akademik dergiler, tezler ve kitaplar üzerinden bir değerlendirme yapılmıştır. "Yeniçağa", "Bolu", "folklor", "turizm" ve "kültür" gibi anahtar kelimelerle yapılan taramalardan elde edilen veriler sınıflandırılarak incelenmiştir. Sonuçlar, ilçede en çok kültür ve inanç turizmi, gastronomi, kültürel miras ve coğrafi işaretler gibi konulara yönelik çalışmaların öne çıktığını göstermektedir. Yeniçağa'nın geleneksel kıyafetleri, el sanatları, mutfak kültürü, yerel ağız özellikleri gibi alanlardaki araştırmalar oldukça değerlidir. Ayrıca unutulmaya yüz tutmuş paşa pilavı ve kedi batmaz gibi yöresel lezzetler de araştırma konuları olarak dikkat çekmektedir. Tüm bu özgün değerlerle Yeniçağa ve çevresinin kültürel kimliği bilimsel çalışmalarla bir araya getirilmeye çalışılmıştır. Bu çalışma, bölgenin sosyo-kültürel yapısına dair araştırma yapmak isteyenler için rehber niteliğinde bir derlemedir.

Anahtar Sözcükler: Yeniçağa, Halkbilimi, Bolu, Kültürel Miras, İnanç

Abstract

The main purpose of this study is to conduct a bibliographic analysis of scientific research on the socio-cultural structure of the Yeniçağa district of Bolu. The district has a rich folk culture, but scientific studies in this area are quite limited. The folk culture of Yeniçağa, transition periods, special days, beliefs and rituals are presented through a compilation. In the study, an evaluation was made based on academic journals, theses and books based on literature review. The data obtained from the searches conducted with keywords such as "Yeniçağa", "Bolu", "folklore", "tourism" and "culture" were classified and examined. The results show that studies on topics such as cultural and religious tourism, gastronomy, cultural heritage and geographical indications are the most prominent in the district. Research on the traditional clothing of Yeniçağa, handicrafts, culinary culture, and local dialect characteristics are quite valuable. In addition, local flavors such as paşa pilaf and kedi batmaz, which have almost been forgotten, are also noteworthy as research topics. With all these unique values, the cultural identity of Yeniçağa and

*Bu çalışma, 16-17 Kasım 2024 tarihlerinde Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi "Yeniçağa Halk Kültürü" araştırmaları sempozyumunda sunulmuş bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş halidir.

its surroundings has been tried to be brought together through scientific studies. This study is a compilation that serves as a guide for those who want to conduct research on the socio-cultural structure of the region.

Keywords: Yeniçağa, Folklore, Bolu, Cultural Heritage, Belief

1. GİRİŞ

Yeniçağa, Bolu ilinin tarihî, doğal ve kültürel zenginlikleriyle öne çıkan bir ilçesidir. Tarih boyunca "Parkalla," "Perkile," "Mantineion," "Mondris," "Çağa" ve "Reşadiye" gibi farklı isimlerle (İnt1) anılan bölge, Atatürk'ün 1934 yılındaki ziyareti sırasında "Yeniçağa" adını almıştır. İlçenin kültürel mirası, özellikle halk kültürü, inanç sistemleri, geleneksel el sanatları ve somut olmayan kültürel öğeler açısından dikkate değerdir. Yeniçağa'da halk kültürü üzerine yapılmış çalışmalar sınırlı olsa da bölgenin zengin geleneksel kıyafetleri, mutfak kültürü, el sanatları ve inanç turizmi potansiyeli üzerinde durulmaktadır. Doğal güzellikleri arasında Yeniçağa Gölü öne çıkarken göl ve çevresindeki doğal alanlar, turizm ve özellikle ekoturizm açısından değerli görülmektedir. Yapılan literatür taramasında, bu doğal ve kültürel öğelerin ilçenin kimliğini ve bölgesel cazibesini güçlendirdiği tespit edilmiştir. Ancak mevcut literatür, ilçenin tarihî ve kültürel potansiyelinin henüz tam anlamıyla kullanılmadığını ve bu alanların akademik çalışmalarla desteklenerek tanıtılmasının önemini ortaya koymaktadır.

Çalışmanın amacı, Bolu'nun Yeniçağa ilçesinin halk kültürü, somut olmayan kültürel mirası, geçiş dönemleri, özel günler, inanç ve ritüellerini inceleyerek bölgenin kültürel dokusunu akademik bir perspektifle ortaya koymaktır. Ayrıca, mevcut literatürü tarayarak Yeniçağa'nın kültür ve inanç turizmi potansiyelini değerlendirmek ve bölgenin kültürel mirasının korunmasına katkıda bulunmak da amaçlar arasında yer almaktadır.

Çalışmanın konusu, Bolu ili Yeniçağa ilçesinin sosyo-kültürel yapısını ele alarak halk kültürü, somut olmayan kültürel miras, geçiş dönemleri, özel günler ile inanç ve ritüeller üzerine yapılan akademik çalışmaları incelemektir. Bu doğrultuda, Yeniçağa ve çevresindeki kültürel unsurlara ilişkin akademik çalışmaların sistematik bir biçimde taranarak tasnif edilmesi hedeflenmektedir. Buna bağlı olarak veriler bibliyografya şeklinde ortaya konulacaktır. Sınırlılıkları elektronik veri tabanlarından Bolu, yeniçağa, kültür, folklor, halkbilimi kelimeleriyle yapılan taramalardan elde edilen kaynaklarla sınırlıdır.

Bibliyografya, belirli bir konuya ilişkin yayımlanmış her türlü materyalin toplanması ve belli bir düzen içerisinde bir araya getirilmesi şeklinde tanımlanan bir kelime olup, ayrıca bu alanda kaynağı tanımlama, kaynağa ulaşma ve sınıflandırma işinin yapıldığı bilime de verilen addır. (Yıldız, 2007:1). Bibliyografya kelimesi genel olarak iki şekilde kullanılmaktadır. Bunlardan ilki belli bir konu hakkında veya birbirinden farklı konularda basılmış yayınların toplandığı listenin adıdır. Kitap, broşür, dergi, makale vb. yayınlardan oluşan bu listede genellikle yazar (müellif) ile eser adı (tercüme ise mütercim adı), eserin cilt sayısı, basıldığı yer, matbaa, yıl, yayımcı veya yayınevi ile sayfa adedi hakkında bilgi verilir. Kelimenin ikinci anlamı ise matbu (basma) ve yazma eserlerin listelenmesi ile ilgili olarak, bu listeleme nasıl ve neye göre yapılacağı ile listelerin nasıl sınıflandırılacağı hakkında verilen bilgidir (Ötüken, 1948:303). Elden edilen kaynaklar işledikleri konulara göre sınıflandırılmıştır.

2. LİTERATÜR

2.1. Yeniçağa ve Turizmle İlgili Yapılmış Çalışmalar

Cavlak ve Toprak'ın (2018) ele aldıkları "Yeniçağa İlçesinin Sürdürülebilir Turizme Açılmasında Yerel Halkın Tutumu" başlıklı çalışmada, Bolu iline bağlı Yeniçağa ilçesinin sürdürülebilir turizm potansiyelinin araştırılması ve bu süreçte yerel halkın tutum ve yaklaşımlarının analiz edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada, sürdürülebilir turizm kavramı çerçevesinde Yeniçağa'nın doğal, kültürel ve ekonomik yapısının nasıl değerlendirilebileceği

incelenmiş, yerel halkın bu tür bir gelişimden nasıl etkileneceği ve projeye yönelik bakış açıları detaylandırılmıştır. İlçeyle ilgili tespitler şu şekildedir. İlçe, Ankara ve İstanbul gibi büyük metropoller arasında stratejik bir konumda yer almaktadır. Ayrıca, doğal bakir alanlarıyla dikkat çeker ve ilin en büyük gölüne ev sahipliği yapmaktadır. Ulaşım açısından herhangi bir sorun olmayıp ilin diğer cazibe merkezlerine yakınlığıyla da öne çıkmaktadır. Ancak, ilçenin henüz yeterince tanınmaması, dışarıya göç vermesi ve halkının turizm bilincinin düşük olması gibi zorluklarla karşı karşıyadır. Ayrıca, turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilebileceği alanların düzenlenmesi yetersizdir. Araştırma kapsamında nitel araştırma yöntemleri tercih edilmiş, özellikle anket ve mülakat teknikleriyle yerel halkın görüşleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların demografik özellikleri, sürdürülebilir turizm hakkındaki bilgi düzeyleri ve turizmin ekonomik, çevresel ve sosyal etkilerine yönelik algıları analiz edilmiştir. Bu süreçte, özellikle turizmin yerel halk üzerindeki potansiyel etkileri ve bölgeye sağlayabileceği katkılar detaylandırılmıştır. Verilerin analizinde betimsel analiz teknikleri kullanılmış, yerel halkın endişeleri ve beklentileri bilimsel bir çerçevede ortaya konulmuştur. Çalışmanın sonuçları, yerel halkın sürdürülebilir turizm projelerine yönelik genel olarak olumlu bir tutum sergilediğini ortaya koymuştur. Yeniçağa ilçesinde turizmin geliştirilmesi konusunda halkın iş imkanları, ekonomik kalkınma ve sosyal gelişim açısından olumlu beklentileri olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte, çevresel değerlerin korunması konusunda hassasiyet gösterildiği ve turizmin bölgenin doğal yapısına zarar vermemesi gerektiği yönünde güçlü bir talep olduğu da belirlenmiştir. Sonuç olarak yerel halkın katılımının sürdürülebilir turizm planlarının başarıya ulaşmasında kritik bir rol oynayacağı vurgulanmış ve Yeniçağa'da sürdürülebilir turizmin geliştirilmesine yönelik stratejiler önerilmiştir.

Dağdeviren'in (2020) "Yeniçağa'daki Mutfak Şeflerinin Mesleki Değerlendirmeleri" başlıklı çalışması, Bolu'nun Yeniçağa ilçesindeki mutfak şeflerinin mesleki değerlendirmelerini ele alarak gastronomi ve yerel mutfak kültürünün gelişimine yönelik perspektiflerini incelemiştir. Bu çalışma, şeflerin mesleki deneyimleri, karşılaştıkları zorluklar, mesleklerine dair algıları ve mesleki gelişimlerine yönelik önerileri kapsamaktadır. Araştırmada nitel bir yöntem kullanılmış olup mutfak şefleriyle yapılan derinlemesine görüşmeler sonucunda mesleki sorunlar, beklentiler ve öneriler doğrudan şeflerin ifadeleri aracılığıyla aktarılmıştır. Elde edilen veriler, şeflerin meslekleri hakkında sahip oldukları bireysel görüşleri, sektörel sıkıntıları ve Yeniçağa'nın gastronomi alanındaki gelişimine dair katkı sağlayabilecek unsurları ortaya koymaktadır. Sonuçlar, mutfak şeflerinin mesleklerine yönelik yüksek bir tutku ve bağlılık sergilediklerini, ancak sektördeki kısıtlı kaynaklar ve yeterli destek eksikliği nedeniyle bazı zorluklarla karşılaştıklarını göstermektedir. Şefler, özellikle Yeniçağa'nın yerel mutfak kültürünü tanıtmada konusunda daha fazla destek ve eğitim fırsatlarına ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca, bölgeye özgü yemeklerin tanıtılması ve turizmin teşvik edilmesiyle şeflerin bölgesel ve ulusal düzeyde daha fazla ön plana çıkabileceği vurgulanmıştır. Bu bağlamda, çalışma Yeniçağa'daki mutfak şeflerinin yerel gastronomiye katkılarının artırılması için yapılması gerekenlere dair stratejik öneriler sunmaktadır.

Özcan'ın (2005) gerçekleştirdiği "Bolu İlinde Turizmi Etkileyen Faktörler ile Doğal, Tarihi ve Kültürel Turizm Değerleri" başlıklı çalışması, Bolu'nun turizm potansiyelini belirleyen doğal, tarihi ve kültürel faktörleri kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi'nde yayımlanan bu çalışmada, Bolu'nun sahip olduğu turizm değerlerinin bölgeye sağladığı katkılar ve turizm faaliyetlerini etkileyen olumlu ve olumsuz unsurlar analiz edilmiştir. Çalışmada, nitel ve nicel analizler yoluyla Bolu'nun turistik değerleri incelenmiş, Abant Gölü, Yedigöller Milli Parkı, Kartalkaya Kayak Merkezi gibi doğal alanların yanı sıra tarihi yapılar ve kültürel etkinliklerin turizme katkısı değerlendirilmiştir. Ayrıca, ulaşım altyapısı, konaklama olanakları, yerel yönetimlerin turizme yönelik politikaları ve çevresel faktörlerin turizm üzerindeki rolü de ele alınmıştır. Araştırmada yerel halkın turizme bakış açısı, turizmden beklentileri ve bölgedeki turizm faaliyetlerine olan katılımları gibi sosyal faktörlere de değinilmiştir. Sonuç olarak Özcan Bolu'nun

zengin doğal ve kültürel varlıklarının turizm potansiyelini artırdığını, ancak bu potansiyelin sürdürülebilir bir yaklaşımla ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Çalışmada, bölgenin turizmini desteklemek için altyapı ve çevre koruma gibi alanlarda stratejik iyileştirmelere ihtiyaç duyulduğu belirtilmiş, bölgenin turizmde rekabet gücünü artırmak için doğal kaynakların korunmasına ve kültürel değerlerin tanıtılmasına yönelik öneriler sunulmuştur.

Kalaycı ve Kanoğlu'nun (2021) "Bolu'da Düzenlenen Yayla Şenliklerinde Yapılan Yemekler ve Değişimler" başlıklı çalışması, Bolu'da düzenlenen yayla şenliklerindeki geleneksel yemekleri ve bu yemeklerin zamanla geçirdiği değişimleri incelemektedir. Çalışma, Bolu'nun yayla kültürünün bir parçası olan şenliklerde hazırlanan yemeklerin yerel halkın kültürel kimliğini nasıl yansıttığını, zamanla hangi etkilerle değiştiğini ve şenliklerde nasıl bir evrim geçirdiğini ele almaktadır. Geleneksel olarak yayla şenliklerinde yapılan keşkek, eskiden dana eti ve buğdayla hazırlanırken günümüzde daha pratik olması adına farklı tahıllar ve tavuk eti gibi malzemelerle yapılmaya başlanmıştır. Modern damak tadına uygun olarak baharatlar ve garnitürlerde de değişiklikler gözlemlenmiştir. Mıhlama, eskiye göre daha fazla peynir ve krema eklenerek, şehirleşmiş damak tadına uyarlanmış; hazır versiyonlarının yaygınlaşmasıyla, geleneksel tarifin otantik lezzetini kaybetme riski doğmuştur. Gözleme ve katmer, eskiden elde açılan yufkalarla yapılırken hazır yufkaların kullanımı artmış ve iç harç çeşitliliği genişlemiştir. Etlili yemeklerde ise dana ya da kuzu eti yerine, maliyet kaygıları ve modern beslenme tercihleri nedeniyle tavuk ve beyaz ete yönelim artmıştır. Bu çalışma, yayla şenliklerindeki yemeklerin şehirleşme, göç ve modernleşme gibi faktörlerle dönüşüm geçirdiğini vurgulayarak geleneksel yemeklerin korunması konusunda bazı endişeler uyandırmaktadır. Son olarak Bolu'nun gastronomik değerlerinin sürdürülebilirliği ve yayla kültürünün gelecek nesillere aktarılması açısından önemli bir kaynak sunmaktadır.

Özgenç, Karagöz ve Güngör'ün 2017 tarihli "Bolu İlinde Alternatif Turizm Türlerinden Kongre Turizminin Yapılabilirliğinin Değerlendirilmesi" çalışması, Bolu'nun alternatif turizm türlerinden biri olan kongre turizmi potansiyelini incelemektedir. Çalışma, Bolu'nun turizm sektöründeki çeşitlenme çabalarına katkı sağlayacak bir alan olarak kongre turizminin uygulanabilirliğini değerlendirmektedir. Araştırmada, Bolu'nun kongre turizmi açısından taşıdığı potansiyel, çeşitli etkenler ışığında incelenmiştir. Çalışma, Bolu'nun coğrafi konumu, ulaşım altyapısı, mevcut kongre ve toplantı salonlarının kapasitesi, konaklama olanakları ve bölgenin doğal ve kültürel çekiciliği gibi unsurları dikkate alarak kongre turizmi için uygunluk değerlendirmesi yapmıştır. Ayrıca, Bolu'da kongre turizminin gelişimine yönelik yerel yönetimlerin stratejileri, potansiyel hedef kitleler ve bölgedeki turizm altyapısının güçlendirilmesi için yapılması gerekenler de tartışılmıştır.

Sonuç olarak, çalışma, Bolu'nun kongre turizmi için uygun bir destinasyon olabileceğini, ancak bu potansiyelin hayata geçirilmesi için altyapı ve tanıtım faaliyetlerinin güçlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Kongre turizminin Bolu'nun turizm çeşitliliğini artırabileceği, bölgeye ekonomik katkı sağlayacağı ve yerel halkın ekonomik olarak fayda sağlayacağı vurgulanmıştır. Ayrıca, bu tür alternatif turizm türlerinin geliştirilmesinin Bolu'nun daha geniş bir turizm pazarına hitap etmesine olanak tanıyacağı ifade edilmiştir.

Dikmen ve Toruk'un 2017 tarihli "Sosyo-Kültürel Sürdürülebilirlik Kapsamında Gerede (Krateia) Hanlar Bölgesi'nin Değerlendirilmesi" başlıklı çalışması, Gerede ilçesindeki tarihi Hanlar Bölgesi'ni sosyo-kültürel sürdürülebilirlik açısından ele almaktadır. Bu makale, Gerede'nin tarihsel ve kültürel mirasının korunması, tanıtılması ve bölgenin sürdürülebilir kalkınma süreçlerine nasıl entegre edilebileceği konularını incelemektedir.

Çalışma, Gerede ilçesinin *Krateia* adıyla bilinen tarihi hanlar bölgesini sosyo-kültürel sürdürülebilirlik perspektifinden değerlendirir. Gerede'nin tarihi, Osmanlı dönemine kadar uzanır ve bu bölgedeki hanlar, köprülü yollarla bağlantılı olarak ticaretin gelişmesine önemli katkılar

sağlamıştır. Çalışma, Gerede'deki bu tarihi alanların modern dünya ile entegrasyonunu ve aynı zamanda kültürel mirasın korunarak sürdürülebilir bir şekilde kullanılmasını hedefleyen bir bakış açısı sunmaktadır. Araştırmada, nitel yöntemler kullanılarak Krateia Hanlar Bölgesi'nin tarihi, kültürel ve sosyo-ekonomik yapısı detaylandırılmıştır. Ayrıca, bu bölgenin sürdürülebilir turizm ve kültürel miras alanında nasıl değerlendirilebileceği üzerine çeşitli çözüm önerileri sunulmuştur. Çalışmada Gerede'deki tarihi hanların restorasyonu ve korunması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu yapılar, bölgenin kültürel kimliğini temsil etmekte ve geleneksel ticaret yollarının parçasıdır. Yapıların korunması hem turizmi teşvik edebilir hem de kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılmasını sağlar. Gerede'deki tarihi alanların yerel halk tarafından benimsenmesi ve bölgeye özgü geleneksel yaşam biçimlerinin korunarak aktarılması, sosyo-kültürel sürdürülebilirlik açısından önemli bir noktadır. Yerel halkın bu projelere dahil edilmesi hem kültürel mirasın korunmasını hem de ekonomik açıdan sürdürülebilir bir kalkınma sağlanmasını mümkün kılabilir. Makale, Gerede'deki tarihi alanların turistik açıdan daha fazla değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu bölgelerin turizme açılması, ancak çevresel ve kültürel değerleri göz önünde bulundurularak yapılmalıdır. Çalışma, turizm altyapısının geliştirilmesi ve aynı zamanda yerel halkın turizmden fayda sağlaması için çeşitli önerilerde bulunmaktadır. Sonuç olarak, Dikmen ve Toruk, Gerede'nin Krateia Hanlar Bölgesi'nin sosyo-kültürel sürdürülebilirlik kapsamında nasıl değerlendirilebileceğini gösteren bir yol haritası sunmaktadır. Bölgenin tarihsel ve kültürel zenginliklerinin korunarak, sürdürülebilir turizmle birleşmesi, hem yerel halkın ekonomisine katkı sağlayacak hem de bölgenin kültürel mirasının gelecek nesillere aktarılmasını sağlayacaktır.

Tanrıkulu ve Doğandor'un (2021) "Coğrafi İşaretleri ve Coğrafi İşaret Potansiyeliyle Bolu İli" adlı çalışmasında Gerede şakşak helvası, Gerede keçisi, Gerede yaylalarında yetiştirilen ve her sene düzenlenen Geleneksel Hayvan Emtia Panayırında satışa sunulan Gerede kazının ticari değeri arttırılmalı, hâlihazırda bir örneği bulunan kaz tiridi, Bolu özelinde de daha geniş topluluklara tanıtılması gerektiği üzerinde durulmaktadır.

Kök ve Kurnaz'ın (2021) "Doğa Rehberliğine Bir Nefes: Bolu'nun Yürüyüş Yolları" başlıklı çalışması, Bolu ilindeki doğal yürüyüş yollarını ve bu yolların doğa rehberliği açısından taşıdığı önemi ele almaktadır. Çalışma, Bolu'nun zengin doğal kaynakları ve turistik çekiciliği bağlamında, doğa yürüyüşleri ve ekoturizm faaliyetlerinin gelişimine katkı sağlayabilecek potansiyeli incelemektedir. Makale, Bolu'nun çeşitli doğal alanlarında bulunan yürüyüş rotalarını tanıtarak bu rotaların hem yerel halk hem de turistler için ne gibi fırsatlar sunduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca, yürüyüş yollarının doğa rehberliği bağlamındaki rolü, doğal alanlarda sürdürülebilir turizmin nasıl teşvik edilebileceği gibi konular da ele alınmıştır. Yazarlar, doğa rehberliğinin, turistlere sadece doğal güzellikleri göstermekle kalmayıp, aynı zamanda ekosistemler hakkında bilgi vermek ve doğa bilincini arttırmak adına önemli bir araç olduğunu savunmaktadır. Sonuç olarak çalışmada, Bolu'nun doğa yürüyüş yollarının, bölgedeki turizmin çeşitlenmesine ve ekoturizmin yaygınlaşmasına nasıl katkı sağlayabileceği tartışılmaktadır.

2.2. Yeniçağa Halk Kültürüyle İlgili Yapılmış Çalışmalar

Kurt'un (2022) "Gerede'de Yapılan Havlu Kenarlarının Teknik, Renk ve Kompozisyon Özellikleri" başlıklı çalışması, Bolu'nun Gerede ilçesinde yapılan geleneksel havlu kenarı işçiliklerini incelemektedir. "Hars Akademi Uluslararası Hakemli Kültür Sanat Mimarlık Dergisi'nde" yayımlanan bu makale, Gerede'nin el sanatları kültüründe önemli bir yere sahip olan havlu kenarlarının estetik, teknik ve kültürel boyutlarını detaylı bir şekilde analiz etmektedir.

Çalışma, Gerede'deki havlu kenarı işçiliğinin tarihsel süreç içerisindeki gelişimi, kullanılan teknikler, renk seçimleri ve kompozisyon özellikleri üzerinde yoğunlaşmaktadır. Yazar, bu geleneksel el sanatlarının yalnızca estetik bir değer taşımadığını, aynı zamanda yerel kültürün, geleneklerin ve sembolizmin bir yansıması olduğunu vurgulamaktadır. Havlu kenarlarının

genellikle kadınlar tarafından yapıldığı ve özellikle düğünlerde, bayramlarda ve çeşitli sosyal etkinliklerde önemli bir yer tuttuğu belirtilmiştir.

Teknik açıdan, çalışmada kullanılan iplik türleri, işleme yöntemleri ve dikiş teknikleri üzerine de kapsamlı bir inceleme yapılmıştır. Renk seçimlerinin, Gerede kültüründe önemli bir yer tutan renk psikolojisiyle ilişkisi ele alınmış, ayrıca işçiliğin ve estetiğin nasıl birbirini tamamladığı tartışılmıştır. Kompozisyon özellikleri ise motiflerin ve desenlerin yerleşim biçimlerine odaklanarak her bir havlu kenarının benzersizliğine işaret edilmiştir.

Sonuç olarak Kurt, Gerede havlu kenarlarının, yalnızca bir el sanatı değil, aynı zamanda bir kültür taşıyıcısı olduğunu belirtmektedir. Bu çalışmanın, Gerede'nin geleneksel el sanatlarının korunmasına ve daha geniş kitlelere tanıtılmasına katkı sağladığı vurgulanmıştır. Ayrıca, bu tür çalışmalara olan ilginin artırılması gerektiği, böylece yerel kültürün korunmasının ve yaşatılmasının sağlanabileceği ifade edilmiştir.

Bulut'un (2014) "Aşık Dertli ve Divan'ında İtikadi Düşüncesi" başlıklı çalışması, Türk halk şiirinin önemli temsilcilerinden olan Aşık Dertli'nin divanındaki inançla ilgili düşüncelerini dini ve felsefi görüşleri, özellikle itikadi bakış açılarını derinlemesine incelemektedir.

Çalışma, Aşık Dertli'nin divanını, onun inanç sistemini anlamak amacıyla bir metin analizi yöntemiyle ele almaktadır. Yazar, Dertli'nin şiirlerinde İslamî öğelerin nasıl işlendiğini, halk edebiyatının bir parçası olarak halkın dini anlayışını ve itikadi inançlarını nasıl yansıttığını sorgulamaktadır. Aşık Dertli'nin şiirlerinde insanın yaratılışı, ahiret inancı, adalet ve ahlaki değerler gibi dini temalar öne çıkmaktadır. Ayrıca Dertli'nin şiirlerinde tasavvufi düşüncenin izleri ve Allah'a duyulan sevgi, insanın içsel yolculuğu gibi derin dini anlayışların da yer aldığı belirtilmiştir. Aşık Dertli'nin, halkın dini duygu ve düşüncelerini şiirlerinde basit bir şekilde değil, derin bir anlamla dile getirdiği, böylece hem halkla bütünleşen hem de tasavvufi derinliği taşıyan bir dil kullandığı ifade edilmiştir.

Sonuç olarak, Bulut, Aşık Dertli'nin divanında yer alan itikadi düşüncelerin, dönemin halkının dini anlayışını ve değerlerini yansıttığını ve aynı zamanda halk edebiyatının dini bir yansıması olarak, toplumun inanç yapısını anlamada önemli bir kaynak sunduğunu vurgulamaktadır. Bu tür çalışmaların halk edebiyatı ve Türk tasavvuf edebiyatı üzerine yapılan araştırmalar için önemli katkılar sunduğu belirtilmiştir.

Özdemir (2009) "Bolu İlinde Geleneksel Kadın Başlıkları" adlı çalışması, Bolu ilinde geleneksel olarak kullanılan kadın başlıklarını incelemektedir. Art-e Sanat Dergisi'nde yayımlanan bu makale, Bolu'nun kültürel mirasında yer alan ve halkın günlük yaşamında önemli bir yer tutan geleneksel kadın başlıklarının tarihsel, estetik ve toplumsal boyutlarını ele almaktadır. Çalışmada, Bolu'daki kadın başlıklarının çeşitleri, kullanılan malzemeler, renkler ve motifler detaylı bir şekilde incelenmiştir. Yazar, başlıkların sadece birer süsleme unsuru değil aynı zamanda toplumsal statüyü, evlilik durumunu, yaş durumunu ve yerel kültürü simgeleyen birer işaret olduğunu vurgulamaktadır. Bolu ilindeki başlıklar arasında özellikle "yaşmak", "çember", "kuşak" gibi geleneksel unsurlar öne çıkmakta olup, her biri farklı sosyal anlamlar taşımaktadır.

Fes, çatki, çeki, yaşmakların yapım teknikleri ve kullanılan malzemeler de çalışmanın önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Özdemir, kadın başlıklarının geleneksel olarak el yapımı olduğuna ve her birinin bölgesel özellikler taşıdığına dikkat çekmiştir. Bunun yanı sıra, başlıkların zaman içinde geçirdiği değişim ve modernleşme süreçleri de ele alınmış, geleneksel başlıkların yerini modern başlıkların almasıyla birlikte, bu kültürel mirasın nasıl yok olmaya yüz tuttuğu üzerine de bir değerlendirme yapılmıştır. Sonuç olarak Özdemir, Bolu ilindeki geleneksel kadın başlıklarının, bölgenin kültürel kimliğini yansıtan önemli birer unsur olduğunu ve bu başlıkların korunması

gerektiğini belirtmektedir. Çalışma, hem bölge halkının geleneksel giyim kültürünü hem de bu kültürün zaman içindeki evrimini anlamak için değerli bir eserdir.

Kesir'in (1994) "Bolu-Kıbrısık Yöresi Halk Oyunları ve Geleneksel Giysileri" adlı yüksek lisans tezinde ilçedeki düğün adet ve yemekleri ile halk oyunu giysilerinden bahsedilmektedir. İlçede gelin kınası yakılırken "Ay yeşil yarenin kınan kutlu olsun/vardığım yerlerde dilin tatlı olsun" gibi ilahilerin söylenildiğinden bahseder.

Süme'nin (2018) "Türklerde Yer Adı Verme Geleneği ve Oğuz Boylarının Bolu'daki İzleri" başlıklı çalışması, Türk halkının yer adı verme geleneğini ve özellikle Oğuz boylarının Bolu'daki etkilerini incelemektedir. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi'nde yayımlanan bu makale, Türk yerleşim yerleri ve coğrafyası üzerinden, halk kültürünün nasıl şekillendiği ve Oğuz boylarının Bolu'daki izlerinin hangi alanlarda kendini gösterdiği konusunda derinlemesine bir inceleme sunmaktadır. Çalışma, Türklerin yer adı verme geleneği kapsamında, özellikle yerleşim yerlerinin adlarının nasıl seçildiği, bu adların hangi coğrafi, tarihi ve kültürel unsurları yansıttığı üzerinde yoğunlaşmaktadır. Yazar, Türk yer adı geleneğinde yer adlarının, halkın yaşam tarzı, coğrafi özellikler ve sosyal yapılarla nasıl ilişkilendiğini ve adların bu bağlamda nasıl bir anlam taşıdığını açıklamaktadır. Oğuz boylarının tarihsel süreç içinde Bolu'ya yerleşmesinin ardından, bölgedeki yer adlarında ve kültürel yapıdaki etkileri de incelenmiştir. Bolu ilinde yer alan bazı kasaba, köy ve mahalle isimlerinin Oğuz boylarına ait olup olmadığı, yer adlarının halk arasında nasıl değişim gösterdiği ve bu isimlerin tarihsel bağlamda ne anlama geldiği, çalışmanın temel analiz konularıdır. Ayrıca, yer adları üzerinden yapılan etnografik incelemelerle, Bolu'nun sosyo-kültürel yapısının, Oğuz boylarının izlerini nasıl taşıdığına ilişkin önemli bulgular elde edilmiştir. Çalışmadan bazı örnekler şu şekilde sıralanabilir:

Dinle ilgili adlar Camiatik Mah; yerleşim yeri ve çevresine göre adlar Çamlık, Gölbaşı, yerin bir başka yere göre durumunu belirleyen yer adları Yukarıkuldan, Eskiçağa ve Yeniçağa; iklim ve bitki örtüsüne bağlı olarak verilen yer adları Çamlık; Su ile ilgili yer adları Dereköy, Gölbaşı ve Gölyüzü, değiştirilen yer adları ise Deller ve Deliler'dir

Sonuç olarak, Süme, yer adı verme geleneğinin, bir toplumun kültürünü ve tarihini yansıtan önemli bir gösterge olduğunu, Bolu'daki yer adlarının Oğuz boylarının varlığını ve bu boyların kültürel mirasının izlerini günümüze taşıdığını vurgulamaktadır. Bu çalışma hem Türk yerleşim kültürü hem de Bolu'nun tarihî kimliği hakkında derinlemesine bir anlayış sunmaktadır.

Meriç ve Uğurlu'nun 2022 tarihli "Bolu Merkez Gölköy Köyü'nde Geleneksel Türk El Sanatlarından Çalı Süpürgecilik" çalışması, Bolu ilinin Gölköy köyünde geleneksel bir el sanatı olan çalı süpürgeciliği üzerine odaklanmaktadır. "Türük: International Language Literature & Folklore Researches Journal" dergisinde yayımlanan bu makale, çalı süpürgeciliğinin, Gölköy ve çevresindeki kültürel mirasta nasıl önemli bir yere sahip olduğunu ve bu el sanatının toplumsal yaşam ile ilişkisini incelemektedir.

Çalışma, öncelikle çalı süpürgeciliğinin tarihsel ve kültürel bağlamını ele almakta ve bu el sanatının Türk halk kültüründeki yerini ortaya koymaktadır. Yazarlar, çalı süpürgelerinin nasıl yapıldığını, kullanılan malzemeleri ve süpürgeciliğin bölgedeki günlük yaşamdaki işlevini detaylandırmaktadır. Çalı süpürgeciliği, hem pratik kullanım hem de geleneksel el işçiliği olarak, köydeki evlerin temizlik işlerinde önemli bir araç olmuştur.

Makale, aynı zamanda bu sanatın nesilden nesile aktararak nasıl bir kültürel mirasa dönüştüğünü ve köydeki kadınların bu el sanatını nasıl bir ustalıkla icra ettiklerini vurgulamaktadır. Çalı süpürgeciliği, sadece bir zanaat değil, aynı zamanda köy halkının ekonomik faaliyetlerinden birini oluşturmuş ve köyün kültürel kimliğinin bir parçası olmuştur.

Gubbari veya kızılçık ağacından yapımını bıçak, eşgi, törpü, testere, töske, tel, demir çubuk, keser, çivi, halkla, tokmak vb. kullanımı anlatılmaktadır. Sonuç olarak Meriç ve Uğurlu, çalı süpürgeciliği gibi geleneksel el sanatlarının, yerel halkın yaşam tarzını yansıttığını, kültürel mirasın korunması açısından önemli olduğunu ve bu tür sanatların yaşatılmasının, yerel kültürün sürekliliği açısından gerekli olduğunu belirtmektedir. Çalışma, Gölköy köyünde yapılan bu geleneksel zanaatın sadece bölgesel bir önem taşımadığını, aynı zamanda Türk halk kültürünün bir parçası olarak da değerli bir kültürel miras olduğunu vurgulamaktadır.

Sarioğlu ve Balcı'nın (2016) "Seyahatnamelere Göre Gerede/Bolu El Sanatları" adlı çalışmasında Polonyalı Simeon, Kâtip Çelebi, Tavernier, ve Texier Seyahatnamelerinden, Bolu ve Gerede başta olmak üzere ilçeleri ve "el sanatları" odaklı okumalar sonucunda el sanatları kültürü ile ilgili kısımlar aynen aktarılarak derlenmiş bir çalışmadır.

Tan'ın (2017) "Deyim Araştırmalarına Katkılar: Dokuz Deyim Üzerine" adlı çalışmasında halk bilimi uzmanı Dr. Abdullah Demirci'nin, memleketi Gerede'de yayımlanan Esentepe gazetesinin 25 Haziran 1984 tarihli sayısında, köşe yazarı H. Mehmet Yüksek'in yazısından alıntılanarak paylaştığı bir deyimden söz edilmektedir. "Şeytanın çekici kırıldı, sapı kaldı." (Tan, 2017:84) henüz yaygınlaşmamış olmasına karşın oldukça etkileyici ve özgün bir ifade olan bu deyim, yazar tarafından Gerede Kaymakamı'nın kahvelerde kâğıt oyunlarını yasaklaması üzerine kullanılmıştır. Yazar, bu deyimle yasağı desteklediğini fakat diğer kumar türlerinin serbest olmasını eleştirdiğini belirtmiştir. Diğer oyunların da yasaklanması gerektiğini güçlü bir biçimde bu deyim aracılığıyla ifade etmeye çalışmıştır. Bu somut olaydan hareketle, deyime şu anlam verilebilir: "Zararlı unsurları veya kötülükleri ortadan kaldırırken ya da önlem alırken sürecin tamamlanmamasıdır". Deyime, taradığımız sözlüklerde rastlanmamakla birlikte, Bolu'ya özgü atasözü ve deyimlerle ilgili eserde de bulunmamaktadır (Tan, 2017:84)

Geredeli Dr. Abdullah Demirci'nin, kayınvalidesi Zekiye Kahraman'dan (64 yaşında) derleyerek aktardığı bir deyim, ailede üçüncü çocuk doğduğunda "Sacı yok, bacağı oldu." (Tan, 2017:88) "Aile tamamlandı, güçlendi" anlamında kullanılmıştır. Bu deyim, kırsal kesimde yaygın olan ve hem köy evlerinde hem şehirlerdeki konaklarda ekmek pişirilen sac ile yemek pişirme amaçlı kullanılan tencere, tava ve güveç gibi eşyaların yerleştirildiği demirden yapılmış üç ayaklı bir araç olan sacayağından ilham alır. Geleneksel Türk toplumunda, üç çocuk ideal bir aile yapısı olarak kabul edilir; zira üçüncü çocuk, hastalıklar ve savaş gibi zorluklara karşı aileyi koruyan bir güvence olarak görülür. (Saraçbaşı, 2010: 993-94).

Eke'nin (2021) "Gerede (Bolu) İlçesi Çocuk Oyunları" adlı çalışmasında ilçeye ilgili şu bilgiler verilmektedir: Ferfene içerisinde büyükler arasında oynanan oyunların bazıları çocuklar arasında da oynanmaktadır. Arı, Et Satma, Mest Dikme An Taşı, Arı, Beddem Ateşi, Beş Taş, Birdirbir, Ceviz, Cız, Çatlak Patlak, Çelik Çomak, Çember Körebe, Çember Yarışları, Çıngır, Çizgi, Çuval Yarışı, El İçi-El Üstü, Et Satma, Evcilik, Gıcırdak, Güvercin Taklası, Halat Çekme, Hulu/Hülü, İp Atlama, İstop, Kabak, Kağrı, Kaşıka Yumurta, Kemük/Kemik, Kim Vurdu, Köşe Kapmaca, Körebe, Kukalı Saklambaç, Mahkeme, Mendil Kapma, Mest Dikme, Met, Misket, Ortada Sıçan, Patlangıç/Patlangaç, Saklambaç, Saplangıç/Saplangıç, Tombik, Topaç, Tornet, Yer Kazmaca, Yağ Satarım, Yağlı Kayış, Yüksük bu oyunlara örnek olarak verilebilir.

Günaydin 'ın (2021) "Uğuzman'ın Yirmi Beş Yıl Sonra Dörtdivan: Dörtdivan'da Değişme Değişime Uyum ve Direnç: Bir Yeniden Ziyaret/Revisit Çalışması" bir kitap incelemesidir. İncelenen kitap, Prof. Dr. Tülay Uğuzman'ın "Yirmi Beş Yıl Sonra Dörtdivan: Dörtdivan'da Değişme, Değişime Uyum ve Direnç" başlıklı çalışmasıdır. Kitap, 1989-1990 yıllarında Bolu'nun Dörtdivan kasabasının sosyal ve kültürel yapısını inceleyen bir araştırmaya dayanmaktadır ve bu araştırmanın 25 yıl sonraki tekrarını içerir.

Kitabın temel konusu, Dörtdivan kasabasında sosyal ve kültürel değişim sürecini gözlemlemek, bu değişime uyum ve direnç dinamiklerini anlamaktır. İlk çalışma, Dörtdivan'ın sosyal yapısındaki insan ilişkilerini ve toplumda etkili olan sosyal değerleri saptamayı amaçlamıştır. Kitabın bu ikinci kısmı ise değişen iletişim araçları ve teknolojik gelişmelerin kasaba üzerindeki etkilerini ve aile yapısındaki kuşak farkının değişimini vurgulamaktadır.

Yöntem olarak uzun dönemli bir alan araştırması niteliği taşır ve sosyoloji, sosyal antropoloji ve halkbilim alanlarına katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Kitap, toplumsal değişim süreçlerini anlamaya yönelik önemli bilgiler sunmaktadır.

Akbulak'ın (2020) "Anadolu'da Yazılmış İlk Dönem Tıp Yazmalarında Renk Adları ve Kullanım Alanları" adlı çalışmasında, 1390 yılında Gerede yöresinde yazılmış olan İshak bin Murad'a ait "Edviye-i Müfrede" eseri de yer almaktadır. Bu eser, Anadolu'da Türkçe olarak kaleme alınan ve tarihi bilinen ilk telif tıp eseri olarak kabul edilmektedir (Önler, 2004: 276). Çalışmada, eserdeki ilaçların kullanım alanlarına da değinilmektedir. "Edviye-i Müfrede"de, çeşitli ilaçların özelliklerinden kısaca söz edilmektedir (Adıvar, 1943: 7). Dört bölümden oluşan eserin ilk bölümünde, ilaç olarak kullanılabilir bitkiler, yiyecekler, içecekler ve diğer maddeler alfabetik sırayla verilmekte ve bunların yararları ile zararları açıklanmaktadır. Bu bölümün sonunda, hastalıklar ve tedavi yöntemlerine yer verilmektedir. İkinci bölümde, hastalıkların teşhis ve tedavileri üzerinde durulmaktadır. Üçüncü bölümde ise Cürçânî'nin "Zahire-i Harzemşâhî"nden ve İbn Sina'dan alınan makaleler yer almakta; yaşlılık, sağlıklı yaşam için dikkat edilmesi gerekenler, cinsel ilişki gibi konular işlenmektedir. Dördüncü ve son bölümde ise Arapça, Farsça ve Türkçe terimler sözlüğü sunulmaktadır (Canpolat ve Önler, 2007: 26-29). Mustafa Canpolat'ın eseri çeşitli yönleriyle ele almış ve bazı bölümlerini de içeren bir yazısı bulunmaktadır. Eser, Mustafa Canpolat ve Zafer Önler tarafından yayımlanmıştır ve bu çalışmada adı geçen eser esas alınarak yapılan inceleme sunulmaktadır.

Özdemir, Yetim ve Köklü'nün (2008) "Bolu İli Mengen İlçesi'nde Kadın (Gelin) Kıyafet Geleneği" adlı çalışmasında ilçede şalvar, entari, kuşak ile üç etek, salta (ceket), kuşak ve gelin elbisesi olmak üzere üç farklı giysinin belirlendiğinden söz edilmektedir. Bölgede düğünlerin üç gün sürdüğü ve gelinlere kırmızı gelinlik elbisesi(ferace) ve yüzüne de al duvak örtüldüğünden bahsedilmekte başa takılan giysiler olarak da şunları eklemektedir: Fes, poğ, al, duvak, peçe, yaşmak, örtme; bedene giyilen giysiler olarak da göynek, fistan, üç etek, ferace, kuşak ve peşkir eklenmektedir.

Gönen'in (2004) "Prof. Dr. Saim Sakaoğlu'nun Fıkra İle İlgili Çalışmalarının Bibliyografyası" adlı çalışmasında Saim Sakaoğlu'nun 1986 yılında düzenlenen Bolu İli Halk Edebiyatı Sempozyumu bir sempozyum bildirisi olarak hazırlanan ancak gidilemediği için sunulamayan araştırmasından hareketle Gerede'de yaşadıkları bilinen Şamluların (Şamlının/Şamlı) İbrahim Efendi, Hafız Becced/Behçet ve Salurlu Mustafa Turan adlı fıkra tipleri üzerinde durulmuş, fıkra anlatıcılarından Geredeli Feyzi Ünlüol, Hacırlı Kel Ali, Soğukoluklu İbrahim Özdoğan, İncili İbrahim, Soğukoluklu Ali Peker ve Kazanlarlı İsmail Apaydın, Topal İsmail kısaca tanıtılmıştır. Gerede'de anlatılan fıkralar tiplerine göre ayrılmış ve anlatıldığı alana göre tasnif edilmiştir.

Bütüner'in (2022) "Ölüm ile İlgili Geçiş Dönemi İnanışlarının Mitolojik Yansımaları" adlı araştırmasında Bolu ilinin Gerede ilçesinde ölüm öncesinde, sırasında ve sonrasında yapılan gelenek ve ritüelleri derlenip, analiz edildiğinde ilk dikkat çeken durum ölüm öncesinde meydana gelen ve ölümü düşündüren ön belirtilerdir. "Gece evden dışarıya tuz ya da şeker verilirse eve uğursuzluk getireceğine inanılır", "Ayna kırıldığı zaman evden ölen olacak derler", "Gece evden hamur çıkmaz.", "Baykuş evin bacasına konarsa o evden ölen olabilir", "Karganın ötmesi ölüme işarettir" (Bütüner,2022:343). Özellikle baykuş ve karga ile ilgili inanışların devam etmesi dikkat çekicidir. Eski Türk inancına bakıldığında "Kargat Gölü Terenelerinden derlenen destanda karga

hain bir kuştur. Kozu Körpös adlı bir yiğit kargaya hep annem, babam diyordu. Karga ise hain olduğundan hep ona bedduada bulunuyordu” (Ögel 2006: 551). Türk mitolojisinden günümüze kadar karga, baykuş gibi kuşların insanoğluna kötülük getirdiğine inanılmaktadır. Bu düşünce çok güçlü bir şekilde Anadolu sahasında da yaşamaktadır.

Ölüm sonrası uygulamalardan biri de mevtanın mezarının başına ağaç dikme uygulamalarıdır. Gerede’de yapılan derlemede “Ölüyü gömdükten sonra mezarına ağaç dikeriz” ifadesi eski Türk inanışındaki ağaç ile ilgili mitolojik düşüncesindeki ağaç da dağ gibi yüksektir ve Allah’a, kutsal olana yakın yerlerdir, inanışında ileri gelebileceği gibi ağacın yeşil olması, ruhu dinlendirmesi, sürekli yeniden meyve vermesi, yaprak vermesi sonsuz bir dönüşümü ifade etmesinden ileri gelir (Bütüner, 2022:349).

Çelik’in (2010) “Mengen’de Özel Gün Yemekleri” adlı araştırmasında ilçedeki nişan, düğün, bayram, ölüm ve doğum gibi özel günler ve geçiş dönemlerinde yapılan yemeklere değinilmiştir. Yeniçağa ve Gerede gibi ilçelerde de görülen *ferfene* geleneğinin Mengen’de de devam ettiği belirtilirken uzun kış gecelerinde kadınlar arasında da *sohbet* geleneğinin devam ettiği burada kabak çekirdeği kavurması, kavut, pekmezli yoğurt tatlısı, kabak ve armut pişmesi yemeklerinin ikram edildiğini belirtir.

Ekim (2012) “Sohbet” Toplantılarında, Topluluğun Kuruluşuna Yönelik Gerçekleştirilen İlk Toplantı ve Önemi adlı çalışmasında Gerede Sohbet Geleneğinde ise sohbet yapmak isteyen gençlerin, kendilerine başkanlık etmek üzere bir “başeski” seçmeleri ile birlikte başeskinin de sohbet çavuşunu belirlemesiyle yapılanma tamamlanmış olur ve başeski, uygun bir günde, sohbetçilerin gelip gidecekleri kahvenin, sohbetin hangi hafta başlayacağını, ne kadar devam edeceğini, kimlerin evinde toplantı yapılacağını, masrafların ne şekilde karşılanacağını belirleneceği bir toplantı düzenlediğinden bahseder. Ayrıca burada toplantılarda ne kadar ikram yapılacağı bunun aşılması durumundaki müeyyideler de belirlenir.

Oğuz ve diğerleri (2012) tarafından hazırlanan “Ramazan ve Kurban Bayramı Geleneksel Kutlamaları” adlı çalışmada yukarıda da bahsedilen *ferfene* geleneğine değinilmektedir. Ferfene geleneği, Bolu'nun Gerede ilçesinde Ramazan ayına özgü bir gelenektir. Ramazan gecelerinde, Gerede'deki sohbet odalarında, özellikle gençlerin ve çevre köylerden gelen katılımcıların bulunduğu etkinlikler düzenlenir. Yüzük saklama, kim vurdu, yemek yeme, iğneye ip saplama, elma kapma, kibrit atma, aşık atma ve Çingene oyunu gibi bilgi ve beceri gerektiren oyunlar oynanır. Bazı oyunların sonunda kaybeden taraf veya kişi cezalandırılır. Ferfene sırasında uzun havalar, türküler ve oyun havaları söylenir, mahalli sanatçılar da geceye renk katar. Organizasyonu, “değnekçi başı” adı verilen kişi yönetir ve herkes onun talimatlarına uymak zorundadır. Ayrıca, ferfenenin masrafları, sohbetin katılımcıları tarafından “Delikanlı Başı” denilen gence teslim edilir. İkramları düzenleyen Delikanlı Baş, köy ağası ve muhtarın yanında, misafirlerle başköşeye oturur. Oyunların yönetimi için Değnekçi Baş, bir hakem seçer ve oyunları ona emanet eder. Ferfene açılışında köy muhtarı, köy ağası veya Delikanlı Baş konuşma yapar. Gecenin sonunda, herkes birbiriyle kucaklaşır, küçükler büyüklerin ellerini öper, karşılıklı helalleşmelerle küskünlükler giderilir. Veda kısmının ardından herkes evlerine dağılır.

Çalışkan’ın (2019) “Modern Fuarlar ve Festivaller Arasında Giderek Kaybolan Organizasyonlar: Geleneksel İlçe ve Köy Panayıruları” adlı eserinde Dörtdivan, Gerede, Göynük, Mudurnu, Pazarköy, Seben, Tekkeköy ve Yeniçağdaki panayır yerlerinin toplumdaki yeri ve önemi üzerinde durulmaktadır.

Kaplan’ın (2021) “Bolu ve Düzce Halk Kültüründe Türbeler ve Ziyaret Yerleri” adlı tez çalışmasında, bölgedeki türbeler ve yatırlar, Anadolu'nun İslamlaşması ve kültürel dönüşümü sürecinde önemli bir rol oynayan dervişler ve evliyaların etkisi ele alınmaktadır. Çalışma, Bolu ve

Düzce yöresindeki türbelerdeki menkıbelerin halkın bu şahsiyetlere duyduğu derin saygıyı ve inançlarını nasıl şekillendirdiğini ortaya koymaktadır. Özellikle, Bolu'da Mustafa Saffi'nin kerametleri ve Esentepe'ye yerleşen Sapanlı Dede'nin menkıbesi, bu türbelerin halk arasında manevi ziyaret noktaları olarak nasıl kabul edildiğini göstermektedir. Sapanlı Dede'nin taşla işaretlenen mezarı, halkın onu kutsal bir figür olarak görmesini pekiştiren önemli bir örnek olarak anlatılmaktadır. Benzer şekilde, Geredeli Abdullah Efendi'nin hastalığı hissedebilmesi ve vefatın geleceği yeri bilmesi de halk arasında onun ilahi sezgi gücüne sahip olduğu inancını doğurmuştur. Bu tür keramet öyküleri, evliyaların yalnızca yaşamları sırasında değil, ölümlerinden sonra da manevi rehberler olarak kabul edilmesini sağlamış, türbeler ve menkıbeler halk arasında manevi bir bağın güçlenmesine yardımcı olmuştur. Bölgedeki türbeler, halk için kutsal mekanlar haline gelerek, manevi ihtiyaçların karşılandığı yerler olarak varlığını sürdürmektedir.

Yetim, Köklü ve Özdemir'in (2008) "Yeniçağa İlçesi ve Dereköy'de Geleneksel Kadın Kıyafetleri ve Süslemeleri" başlıklı çalışmalarında, Bolu'nun Yeniçağa ilçesi ve Dereköy bölgesindeki geleneksel kadın giyim tarzını ve bu kıyafetlerde kullanılan süsleme motiflerini kapsamlı bir şekilde incelemiştir. Çalışma, bölgenin kültürel mirasının korunması ve tanıtılması amacıyla hazırlanmış, geleneksel kadın kıyafetlerinin tarihsel bağlamı ve sosyal anlamları üzerine odaklanmıştır. Kıyafetlerin yapısal özellikleri, kullanılan kumaş türleri, renkler, desenler ve süsleme teknikleri detaylı bir biçimde ele alınmıştır. Ayrıca, kıyafetlerin sembolik anlamları ve yerel kültür üzerindeki etkisi, yerel halkla yapılan görüşmelerle desteklenmiştir. Araştırmacılar, özellikle kıyafetlerin tasarımlarında görülen farklı renk ve motiflerin kadınların sosyal statüsünü, medeni durumunu veya yaşını belirten unsurlar olarak kullanıldığını tespit etmişlerdir. Sonuçlar, geleneksel kadın kıyafetlerinin yalnızca birer giysi değil, aynı zamanda sosyal kimliğin bir parçası olarak değer gördüğünü ortaya koymaktadır. Bu kıyafetlerin süslemeleri, kişisel ve toplumsal anlamlar içeren bir iletişim aracı olarak işlev görmektedir. Çalışma, bölgedeki geleneksel kadın kıyafetlerinin tanıtımına katkı sağlamayı ve kültürel mirasın korunması için belgelenmiş bir kaynak oluşturmayı amaçlamaktadır.

Okay'ın (2021) "Bolu Halkevi Dergisi Abant'ın Halkbilim Açısından İncelenmesi" adlı eserinde, Bolu'ya ait halk kültür öğeleri incelenmiştir. Bu çalışmada, özellikle Gerede'deki sohbet geleneği ve yöreye özgü türküler dikkat çekmektedir. Derginin dokuzuncu sayısında ise Geyve ilçesinin kına gecesi geleneklerine yer verilerek yöresel kültürün çeşitli yönleri tanıtılmıştır.

Derginin on ikinci sayısında, Geredeli Âşık Figâni'nin Manzum Şikâyet Dilekçesi adlı makalesi Şadi Varlık (Varlık,1946:6-7) tarafından kaleme alınmıştır ve bu yazı, yerel halk edebiyatı açısından önemli bir katkı sunmaktadır. Ayrıca, dergide yer alan Talat Onay'ın "Bolu Hatıraları" adlı köşesinde (Okay,2011:100) Bolu'da gerçekleştirilen ateş gecelerine dair bilgiler verilmiştir. Onay, çocukların sokaklarda ateş yakarak yetişkinlerle birlikte ateşten atladıklarını, bir hafta önce ise eski sepet ve hasır parçalarını toplamak için kapı kapı dolaştıklarını anlatmaktadır. Ayrıca, ateşten atlayarak günahlarından arınacaklarına inanıldığı, evde tahta kurusu pire olmayacağına inanılan gelenekler de bu yazıda yer almaktadır. Bu tür gelenekler, yerel halkın inançlarını ve kültürel pratiğini yansıtan önemli örneklerdir.

Köklü, Özdemir ve Yetim'in (2008) "Gerede İğne Oyaları" çalışması, Gerede ilçesine özgü geleneksel iğne oyası sanatını derinlemesine inceleyen önemli bir kaynaktır. Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisinde yayımlanan bu makale, Gerede'nin kültürel mirası içinde önemli bir yer tutan iğne oyalarının tarihsel gelişimi, teknik özellikleri ve yerel halkın bu sanata bakış açısını ele almaktadır. Çalışmada, Gerede iğne oyalarının işleme teknikleri, kullanılan motifler ve bu sanatın yerel yaşamda taşıdığı işlev açıklanmıştır. Yazarlar, iğne oyalarının özellikle kadınlar tarafından yapılan ve günlük yaşamda sıkça kullanılan bir süsleme sanatı olarak büyük önem taşıdığını vurgulamışlardır. Ayrıca, zamanla bu sanatın nasıl bir değişim geçirdiği ve modernleşme

süreçleriyle birlikte geleneksel el sanatlarının yaşatılması için yapılan çabalar da tartışılmıştır. Gerede iğne oylarında en yaygın kullanılan motifler arasında şunlar bulunmaktadır:

- Çiçek Motifleri: Gerede iğne oylarında çiçekler, özellikle gül, karanfil ve menekşe gibi figürler sıkça kullanılmaktadır. Bu motifler, bölgedeki doğanın kültürel anlamını yansıtırken, aynı zamanda iğne oyasının estetik değerini artırmaktadır. Gül motifinin özellikle yaygın olduğu ve bu motifin sevgi ve zarafet gibi anlamlar taşıdığı belirtilmiştir.
- Geometrik Desenler: Çiçeklerin yanı sıra geometrik desenler de yaygın olarak kullanılır. Üçgen, kare ve yıldız gibi şekiller, sadelik ve düzeni simgeler. Bu motiflerin yerel kültürle bağlantılı bir sembolizme sahip olduğu vurgulanmıştır.

Sonuç olarak, çalışmada Gerede iğne oylarının estetik ve kültürel değeri vurgulanmaktadır. Bu geleneksel el sanatı hem tarihî köklerini koruyarak hem de yeni kullanım alanları bularak sürdürülmektedir. Gerede iğne oylarının korunması ve gelecek nesillere aktarılması gerektiği, özellikle genç nesillerin bu tür el sanatlarına ilgisinin artırılması için kültürel ve eğitimsel etkinliklerin önemine değinilmektedir.

2.3. Yeniçağa Mimari Yapısıyla İlgili Yapılmış Çalışmalar

Can'ın 2021 yılında yayımladığı "Bolu Yöresinde Bulunan Cami ve Mescitlerin Osmanlı Mimarisi İçindeki Yeri" başlıklı eseri, Bolu bölgesinde Osmanlı dönemi mimarisini yansıtan cami ve mescitleri kapsamlı bir şekilde ele alarak, bu yapılarının Osmanlı mimari özellikleri içindeki konumunu incelemektedir. Çalışmada, Bolu'daki cami ve mescitlerin mimari detayları, yapısal özellikleri, kullanılan malzemeler ve süsleme motifleri analiz edilmiştir. Osmanlı döneminde inşa edilen bu dini yapılar, dönemin estetik anlayışını, yapısal tekniklerini ve mimari eğilimlerini yansıtmakta olup aynı zamanda bölgenin kültürel mirasının önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Araştırmada, cami ve mescitlerin plan tipolojileri, kubbe ve minare yapıları, iç mekân süslemeleri ve yapıların sosyal fonksiyonları detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Sonuç olarak Can, Bolu'daki Osmanlı dönemi cami ve mescitlerinin Osmanlı mimarisinin estetik ve fonksiyonel özelliklerini yansıttığını ve yerel halkın tarihsel ve kültürel belleğine katkıda bulunduğunu belirtmektedir. Çalışma, Bolu yöresindeki Osmanlı mimarisini daha iyi anlamaya ve bu mirasın korunmasına yönelik öneriler sunarak, mimarlık tarihine ve kültürel miras çalışmalarına katkı sağlamaktadır.

2.4. Yeniçağa Tarihiyle İlgili Yapılmış Çalışmalar

Yaldırak'ın (2022) "1909 Çağa Yangını ve Reşadiye (Yeniçağa) Kasabasının Kuruluşu" başlıklı çalışması, Bolu'nun Çağa bölgesinde 1909 yılında meydana gelen büyük yangın ve bu olayın ardından Reşadiye (günümüzde Yeniçağa) kasabasının yeniden yapılandırılması sürecini anlatmaktadır. Karadeniz İncelemeleri Dergisi'nde yayımlanan bu çalışma, yangının bölgedeki yerleşim yapısını, sosyal hayatı ve yeniden inşa sürecini nasıl etkilediğini ayrıntılı bir şekilde incelemektedir. Çalışmada, yangının çıkış nedenleri, yangının yol açtığı maddi ve manevi kayıplar ile halkın yaşadığı zorluklar arşiv belgeleri ve dönemin kayıtları ışığında analiz edilmiştir. Yangının ardından kasabanın yeniden yapılandırılma süreci Osmanlı Devleti'nin bölgeye yönelik politikaları çerçevesinde değerlendirilmiş, Osmanlı Devleti'nin yangın sonrası bölgeyi yeniden imar etmek için yaptığı çalışmalar, uygulanan mimari ve şehir planlaması stratejileri incelenmiştir. Özellikle Reşadiye kasabasının yeniden kurulması sürecinde, Osmanlı dönemi imar politikalarının bölgeye etkisi, şehircilik açısından önemi üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda Yaldırak, 1909 yangınının sadece fiziksel bir yıkım değil, aynı zamanda kasabanın sosyal ve kültürel yapısında önemli bir dönüşüm yarattığını ortaya koymaktadır. Reşadiye'nin bu yangın sonrasında yeniden inşası, kasabanın modern bir yerleşim alanına dönüşmesine zemin hazırlamış; bölgedeki toplumsal yaşamın yeniden şekillenmesine katkıda bulunmuştur.

Kılıç'ın (2021) "Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi Yaygın Halk Eğitimi: Bolu Halkevi Örneği" adlı eserinde Ankara'dan gelen ve Gerede halkına ücretsiz olarak izletilen filmlerden bahsedilmiştir. Gerede ilçesinde kayak kursunun açıldığından dereceye giren öğrencilere ödülleri verildiğine değinilmiştir. Ayrıca Gerede halkının katılımıyla da piyesler hazırlandığına değinilmiştir.

Evcin'in 2015 tarihli "Gazi Mustafa Kemal'in Bolu'yu Ziyaretleri" başlıklı çalışması, Cumhuriyet'in kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Bolu'ya gerçekleştirdiği ziyaretleri inceleyerek bu ziyaretlerin bölge üzerindeki etkilerini ele almaktadır. Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi'nde yayımlanan bu çalışma, Atatürk'ün Bolu ziyaretlerinin tarihsel bağlamını, amacı ve sonuçları ile birlikte değerlendirmektedir. Çalışmada, Atatürk'ün ziyaretlerinin Bolu halkı için taşıdığı sosyal ve kültürel önem de detaylandırılmaktadır. Araştırma, Atatürk'ün Bolu ziyaretlerinde gerçekleştirdiği temaslar, halkla kurduğu ilişkiler ve yaptığı konuşmalar gibi konular üzerinden ilerlemektedir. Bu ziyaretlerin amacı, bölgedeki Cumhuriyet reformlarını yerinde görmek, halka bu reformların önemini anlatmak ve halkın Cumhuriyet'e bağlılığını pekiştirmek olarak öne çıkmaktadır.

Elde edilen bulgular, Atatürk'ün Bolu ziyaretlerinin yalnızca siyasi bir etkinlik değil, aynı zamanda Cumhuriyet ideallerinin halkla buluşturulmasında bir araç olduğunu göstermektedir. Bu ziyaretlerin, Bolu'da Cumhuriyet'e duyulan bağlılığı artırdığı ve halkın modernleşme sürecine katılımını teşvik ettiği belirtilmiştir. Ayrıca, Atatürk'ün ziyaretlerinin bölgedeki toplumsal yapıda bıraktığı kalıcı etkiler, halkın Cumhuriyet değerlerine olan bağlılığını güçlendirdiği vurgulanmıştır. Evcin'in bu çalışması, Bolu'da Cumhuriyet dönemi reformlarının etkilerini anlamak ve Atatürk'ün Türkiye genelindeki ziyaretlerinin yerel düzeydeki etkilerini değerlendirmek için önemli bir tarihsel kaynak niteliğindedir.

2.5. Yeniçağa Dil ve Ağız Özellikleriyle İlgili Yapılmış Çalışmalar

Tokmak'ın 2021'de yayımladığı çalışma, Erol Öztürk'ün 2019 tarihli "Bolu İli Ağızları" adlı eserini incelemekte ve Bolu'daki yerel ağız özelliklerinin dilbilimsel yapısını ele almaktadır. Çalışmada, Bolu ağızlarının tarihî gelişimi, bölgenin kültürel yapısıyla ilişkilendirilmiş ve örneklerle açıklanmıştır. Bolu'daki yerel ağızlar, bölgeye özgü bazı kelime, deyim ve söyleyiş biçimlerinin nasıl şekillendiğini ve Türkiye Türkçesi içindeki yerini gösteren detaylar sunmaktadır.

Bolu ağızlarında, Türkiye Türkçesi'nden farklı olarak ünlü uyumunun daha katı veya kendine özgü kurallara göre kullanıldığı görülmektedir; örneğin, "geliyorum" sözcüğü "geliyom" ya da "geliyon" şeklinde kısaltılabilir, bu durum hızlı konuşma ve pratik kullanım gereksinimlerine bağlanmaktadır. Türkiye Türkçesi'nde yaygın olmayan bazı ünsüz sertleşmeleri de Bolu ağızlarında sıkça karşımıza çıkar; örneğin, "tabak" kelimesi "tapak" olarak söylenebilir, bu özellik çevredeki diğer Karadeniz illeriyle de benzerlik taşıyarak coğrafi yakınlığın dil üzerindeki etkisini ortaya koyar. Ayrıca, Türkiye'nin diğer bölgelerinde pek kullanılmayan bazı yerel kelime ve deyimlerin Bolu'da yaygın olduğu gözlemlenmiştir; örneğin, "çöven" (sabun otu) ve "güdük" (küçük veya kısa) gibi kelimeler yöreye özgü anlamlar taşır, "güdük kaldı" ifadesi ise bir şeyin beklenenden küçük kaldığını veya yeterince gelişmediğini ifade eder.

Çalışmada, Bolu'daki ağız özelliklerinin bu gibi örneklerle detaylandırılması, yerel dilin tarihî kökenlerini ve bölgesel kültürle olan ilişkisini anlamayı sağlar. Bu ağız özellikleri, Bolu halkının günlük yaşantısına ve kültürel kimliğine özgü bir ifade tarzını sürdürdüğünü gösterir. Tokmak'ın incelemesi, bu dil özelliklerinin kaybolma riski taşıdığına ve korunması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Öztürk'ün çalışmasının, Bolu'nun kültürel belleğine katkı sağladığı ve bölgesel dil özelliklerinin gelecek nesillere aktarılmasında önemli bir rol oynayacağı sonucuna ulaşılmaktadır. Tokmak, bu tür çalışmaların, yerel ağızların kaybolmasını önlemek ve Türkiye'nin dil zenginliğini korumak adına değerli olduğunu belirtir.

Solmaz'ın (2013) "Evliya Çelebi Seyahatnamesindeki Bolu ve Dörtdivan Ağzına Özgü Sözler Üzerine" başlıklı çalışmada ilçenin ağız özellikleri hakkında bilgi verilmektedir. Bunlardan bazıları şu şekilde örneklendirilebilir: Kadıyan: Bolu ve çevresindeki kadın işaretleri gelen yerel bir sözcüktür. Çığraşmak: Bağırışmak anlamında kullanılır. "Öküzün altında buzağı aramak": Asılsız şeylerin peşinde koşmak amacıyla kullanılmış, yöreye ait bir deyim olarak kullanılabilir. "Eşeğini sağlam kazığa çıkarın": Tedbirli davranmak anlamında, bu bölgeye özgü ağız yapısıyla ifade edilmiştir. Bolu ve Dörtdivan ağızlarına özgü olarak kelimelerde görülen ünlü yayımları ve unsuz düşmeleri dikkat edilmemiştir. Örneğin, "geliyor", "geliy" şeklinde kullanımı gibi.

2.6. Yeniçağa'nın Edebiyat Dünyası İle İlgili Çalışmalar

Ufakca ve Tek'in (2023) "19. Yüzyıl Âşık Edebiyatı Temsilcilerinin Eserlerinde Geçen Ayet ve Hadisler" adlı yüksek lisans tez çalışmasında 19. yüzyıl âşık edebiyatı temsilcilerinden Dertli ve Figani'nin eserlerinde yer alan ayet ve hadis kullanımlarına odaklanılmıştır. Çalışmada, Dertli'nin eserlerinde ayet ve hadislerin, halkın manevi değerlerine seslenme amacı taşıdığı ve onun toplumun dini değerlerine olan bağlılığını yansıttığı belirtilmiştir. Dertli'nin özellikle toplumsal eleştirilerinde dini referansları bir araç olarak kullandığı, eserlerinde adalet, sabır ve ahlak gibi değerleri vurgularken ayet ve hadisler yer verdiği vurgulanmaktadır. Figani ise şiirlerinde daha eleştirel ve mizahi bir üslup benimsemiş olup, dini referansları toplumdaki ahlaki yozlaşmayı, çıkarıcılığı veya din adamlarının yanlışlarını eleştirmek amacıyla kullanmıştır. Çalışmada, Figani'nin ayet ve hadisleri, toplumsal olayları eleştirirken nükteli bir dille kullandığı, ancak bunu yaparken halkın değerlerine ters düşmemeye dikkat ettiği ifade edilmektedir.

Feyzioğlu'nun (2012) "Koroğlu Destanı'nın Batı Kolları Üzerinde Eleştirel Söylem Çözümlemesi" adlı eseri Koroğlu Destanı üzerine odaklanmıştır. Koroğlu, Türk halk edebiyatında önemli bir kahraman olup destanı Türk kültüründe geniş bir yer tutar. Feyzioğlu'nun çalışması, Koroğlu Destanı'nın Batı Kolları üzerinde yapılmış bir analizdir. Çalışma, Koroğlu'nun batıda anlatılan şekilleriyle ilgili, geleneksel anlatım biçimlerinin nasıl evrildiği ve hangi kültürel faktörlerin etkili olduğu üzerine yoğunlaşır. Çalışmada eleştirel söylem çözümlemesi yöntemi kullanılmıştır. Eleştirel söylem çözümlemesi, dilin, metinlerin ve söylemlerin sosyal, kültürel ve politik bağlamda nasıl anlam üretip, toplumsal ilişkileri şekillendirdiğini inceleyen bir yöntemdir. Feyzioğlu, bu yöntemi kullanarak Koroğlu Destanı'nın batıdaki versiyonlarını dilsel, kültürel ve ideolojik açıdan analiz eder. Metinler arasındaki farklar, anlatım biçimlerinin nasıl değiştiği ve destanın halkın kimliğini ve kültürel değerlerini nasıl şekillendirdiği üzerinde durulur. Çalışma, Koroğlu'nun Batı kollarındaki anlatımlarının halk edebiyatı anlayışına, kahramanlık kavramına ve toplumun tarihsel bilinçaltına nasıl etki ettiğini de inceler.

İvgin'in (1994) "Gerede'li Âşık Figani" adlı araştırması, Gerede yöresinin tanınmış halk şairlerinden Âşık Figani'nin hayatı, sanatı ve bölgedeki kültürel önemini ele almaktadır. Çalışma, halk edebiyatı ve Türk halk müziği açısından önemli bir kaynak olarak kabul edilmekte ve Âşık Figani'nin yaşam öyküsü, şiirlerindeki temalar, kullandığı edebi teknikler ile Gerede'nin halk kültürüne olan etkisini kapsamlı bir şekilde incelemektedir. Figani'nin şiirlerinde aşk, kahramanlık, yoksulluk gibi sosyal temalar işlenirken, eserlerinde halkın dertlerine ve toplumsal yapının aksayan yönlerine dair güçlü bir sosyal eleştiri dikkat çekmektedir. Çalışma ayrıca, Figani'nin halkın sesi olarak toplumsal sorunları dile getirmesinin ve halk kültürünün değerlerini yansıtmalarının altını çizer. İvgin, yazılı kaynak taraması, görsel-işitsel materyallerin analizi ve sözlü kültür unsurlarını inceleyerek, Figani'nin şiirlerinin nasıl yayıldığını ve halk arasında kuşaktan kuşağa nasıl aktarıldığını derinlemesine analiz etmiştir.

Ünlü'nün (2000) "Gerede Tarih ve Kültür Ansiklopedisi: Tarih Boyunca Gerede, Mengen, Yeniçağa, Dörtdivan" adlı eserinde Gerede'nin Kültürel Değerleri başlıklı bölüm, Ahmet Özensoy ve Baki Sungur tarafından yayımlanmış olup, Gerede'nin Bolu il sınırları içinde zengin bir kültürel

geçmişe sahip bir ilçe olarak kültürel mirasını ve bu mirasın korunma, şekillenme sürecini ele almaktadır. Çalışma, Gerede'nin tarihi, toplumsal yapısı, halk edebiyatı, geleneksel ve el sanatları, sosyal etkinlikleri, geleneksel ritüelleri, yerel kıyafetleri gibi unsurları ayrıntılı bir şekilde incelerken, tarihi yapılar, mimari miras, doğal güzellikler ve eğitim-kültür kurumları gibi kültürel değerlerin korunması gerekliliğini vurgular. Gerede'nin kültürel çeşitliliği, halk müziği, geleneksel yemek kültürü ve yerel festivaller gibi unsurları tanıtan eser, bu zengin mirasın gelecek nesillere aktarılması gerektiğine dikkat çeker ve yerel kültürün sürdürülebilirliği adına önerilerde bulunur.

Bu çalışma Gerede'nin tarihsel gelişimini kapsamlı bir şekilde ele alır. Çalışma, Gerede'nin Osmanlı İmparatorluğu döneminden Cumhuriyet dönemi ve günümüze kadar geçen süreçteki önemli toplumsal, kültürel ve ekonomik değişimlerini inceler. Gerede'nin coğrafi konum, sosyal yapısı, yerel yönetim ve ekonomik yapılarını detaylandırılarak, ilçenin tarihsel sürecindeki önemli dönüm noktaları açıklanır. Ayrıca, halk kültürü, gelenekler, el sanatları, mimari yapılar ve doğal güzellikler gibi unsurlar da ele alınarak Gerede'nin kültürel mirası vurgulanır.

Özçelik'in (2017) "1944 Bolu-Gerede Depremi ve Sonuçları" adlı çalışmasında, 1 Kasım 1944 tarihinde Gerede'de meydana gelen büyük depremin sosyal, kültürel ve yapısal etkileri detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Deprem, Gerede'nin yerleşim yerlerinde önemli yıkımlara neden olmuş hem altyapıyı hem de kültürel mirası olumsuz şekilde etkilemiştir. Özellikle Leylekler Camii ve Ak Mescit gibi tarihi yapılar, bu yıkımın simgeleri haline gelmiştir. Depremin cami kültürü üzerindeki etkileri, sadece maddi değil, aynı zamanda manevi ve kültürel kayıplara da yol açmıştır. Bu bağlamda, Leylekler Camii gibi camilerin yıkılması, yalnızca fiziksel yapıları değil, toplumun dini ve kültürel değerlerini de zedelemiştir. Özçelik, bu camilerin yeniden inşa edilmesinin, Gerede'nin kültürel hafızasını ve dini kimliğini korumada önemli bir adım olduğunu vurgulamaktadır.

2.7. Yeniçağa El Sanatlarıyla İlgili Yapılmış Çalışmalar

Yenisoy'un (2019) "Geçmişten Günümüze Mudurnu İğne Oyaları, Köklü ve diğerlerinin (2008) "Gerede İğne Oyaları", Bozdoğan'ın (2013) yılındaki Gerede İğne Oyalarından Örnekler", Kuru ve Mert'in (2008) "Bolu İli Gerede İlçesi Geleneksel El Sanatlarından Kemik Tarakçılık ", Soysaldı ve Çolak'ın (2018) "Bolu – Gerede İlçesi Mangallar Köyü El Örgüsü Çorap ve Patikleri" adlı eserler Bolu ve Gerede bölgelerinin geleneksel el sanatlarına dair kapsamlı bir değerlendirme sunmaktadır. Ortak olarak, bölgedeki iğne oyaları, kemik tarakçılık ve mangal üretimi gibi el sanatlarının sosyal ve kültürel önemine odaklanarak, bu sanatların toplumdaki yeri, ekonomik etkisi ve kültürel mirası üzerine bilgiler verirler. Yenisoy, Mudurnu'nun iğne oyalarını, Köklü ve diğerleri ile Semra Bozdoğan ise Gerede iğne oyalarını ele alarak, bu sanatların farklı teknik özelliklerini ve örneklerini incelerken, Kuru ve Mert kemik tarakçılığını detaylandırmaktadır. Sarıoğlu ve Bağcı, Seyahatnamelere göre Gerede el sanatları üzerine çalışırken, Soysallar ve Çolak Mangallar Köyü'ndeki el örgüsü çorap ve patikler hem estetik hem de kültürel bir anlam taşıyan geleneksel ürünlerdir. Yün ve ipek gibi doğal iplikler kullanılarak yapılan bu patiklerin iplik renkleri genellikle köyün doğasına ve kültürüne dayalıdır; toprak tonları, kırmızı ve mavi gibi renkler hem doğal çevreyle uyum sağlar hem de gü, saflık ve koruma gibi sembolik anlamlar taşır.

SONUÇ

Yapılan araştırmalar sonucu elde edilen verilerden çalışmaların daha çok makaleler, lisansüstü tezler ve bildiriler olarak yoğunlaştığı ve konu olarak da halk kültürü, turizm ve gastronomi ile bölgenin el sanatları üzerine odaklanıldığını söylemek mümkündür. İlçe ve çevresi hakkındaki bilimsel çalışmalar 2021-2022 yıllarında yoğunlaşmaktadır.

Çalışmalar ağırlıklı olarak şu temalarda yoğunlaşmaktadır. Kültürel Mirasın Korunması, Sosyo-Kültürel Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Turizm. İlçeye ilgili çalışılması önerilen konulardan bazıları şu şekilde sıralanabilir:

- Modernleşme ve Göç Olgusunun Etkileri: Modernleşmenin ve göçün bu yerleşim yerleri üzerindeki kültürel etkileri hakkında sınırlı çalışma bulunmaktadır. Özellikle genç nüfusun büyükşehirlere göçünün yerel gelenekler üzerindeki etkisi, sosyal uyum ve değişim süreçleri üzerine yapılacak araştırmalar, hem sosyoloji hem de halk bilimi açısından değerli bilgiler sağlayabilir.
- Sosyo-ekonomik Dönüşüm: Tarım ve hayvancılıkla geçinen küçük yerleşimlerin ekonomi ve yaşam biçimlerinin, günümüzdeki ekonomik dönüşüm ve sanayileşme süreçleri ile nasıl etkilendiği üzerine derinlemesine çalışmalar eksiktir. Özellikle, geçim kaynaklarının nasıl dönüştüğü, bu durumun aile yapısına ve toplumsal ilişkilere etkisi incelenmelidir.
- Gastronomik Mirasın Derinlemesine İncelenmesi: Mutfak kültürü üzerine bazı çalışmalar bulunsa da Yeniçağa ve Dörtdivan'ın özgün lezzetlerinin, yeme alışkanlıklarının ve özel gün yemeklerinin kültürel bağlamda daha geniş bir yelpazede ele alınması gerekir. Bu çalışmalar, gastronomi turizmi açısından da potansiyel yaratabilir.
- Genç Nüfus ve Kültürel Aktarım: Gençlerin yerel kültürel değerlere olan ilgisi ve kültürel aktarımın sürdürülebilirliği hakkında eksik kalan çalışmalar, gelecekteki kuşakların kültürel bağlılığı açısından önemlidir. Gençlerin halk kültürüne katılımı ve bunu sürdürme yöntemleri araştırılmalıdır.
- Katılımcı Araştırmalar: Avrupa ve Kuzey Amerika'daki birçok halk bilimi çalışmasında, toplulukların kültürel unsurlara aktif katılımı sağlanmaktadır. Yani, yerel halk araştırmalara sadece veri sağlayıcı olarak değil aynı zamanda katılımcı olarak dahil edilmekte, kültürlerini anlatma ve koruma süreçlerinde etkin bir rol üstlenmektedirler. Bu yöntem, halk bilimi araştırmalarına daha fazla derinlik ve otantiklik kazandırmaktadır.

Bundan sonraki süreçte bölgeyle ilgili öneriler olarak şu şekilde sıralanabilir:

Kültürel Belgeleme ve Dijitalleştirme: Dijital araçların kullanımıyla halk bilimi materyalleri daha geniş bir kitleye ulaştırılabilmektedir. ABD, Kanada gibi ülkelerde kültürel mirasın dijitalleştirilmesi ve çevrimiçi platformlarda erişilebilir hale getirilmesi, halk biliminin sürdürülebilirliği açısından büyük bir adım olmuştur. Türkiye'de de bu yöntemlerin benimsenmesi, kültürel verilerin saklanması ve geniş bir kitleye ulaşması açısından faydalı olacaktır.

Yerel Halk ve Akademik İş Birlikleri: Halk biliminin gelişmiş olduğu ülkelerde, yerel halk ile üniversiteler veya araştırma merkezleri arasında sıkı iş birlikleri bulunmaktadır. Bu iş birlikleri, halk biliminde sürekli bilgi akışını sağlamakta ve yerel kültürlerin güncel sosyal değişimlere adapte olmasını kolaylaştırmaktadır.

Yeniçağa ve Dörtdivan gibi kültürel bakımdan zengin yerleşimlerin halk bilimi çalışmaları, kültürel değerlerin korunması ve sürdürülebilirliği açısından büyük önem taşımaktadır.

Özellikle modernleşmenin etkileri, sosyo-ekonomik dönüşüm, gastronomi mirası ve genç nüfusun kültürel değerlere bağlılığı gibi konularda yapılacak çalışmalar, halk bilimine katkı sağlayacak niteliktedir.

Yurt dışındaki örneklerde görüldüğü gibi, dijitalleşme, katılımcı araştırma yöntemleri ve yerel halkla iş birliği gibi yaklaşımlar benimsenirse bu çalışmalar hem akademik çevrelere hem de geniş bir kitleye önemli kazanımlar sunabilir.

Bundan sonraki süreçte yapılacak çalışmaların yerel benzer konulara yoğunlaşması, farklılık ve benzerliklerin ortaya konması Türk halk kültürü mirasına önemli bilimsel katkılar sağlayabilecektir.

KAYNAKÇA

- Abant (1947). *Bolu Halkevi Kültür Dergisi*, 2 (13):67.
- Adivar, A. A. (1943). *Osmanlı Türklerinde ilim*, Maarif Matbaası.
- Akbulak, Ö. (2020). Anadolu'da yazılmış ilk dönem tip yazmalarında renk adları ve kullanım alanları. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 13(29): 364-385.
- Aycan, İ. (2003). *Geçmişten günümüze tarih boyunca Gerede*. Gerede Belediyesi Yayınları:1: 11-23.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Fon Kodu: 490 1 0 0 Yer No: 934 630 1-50
- Bolu İl Yıllığı 1967. (1968). Kollektif, Milli Eğitim Basımevi.
- Bozdoğan, S. (2013). *Gerede iğne oylarından örnekler*, AİBÜ Bolu Halk Kültürünü Araştırma ve Uygulama Merkezi ve Gerede Belediyesi Ortak Yayını, Ankara, 6.
- Bulut, Z. (2014). Aşık Dertli ve Divan'ında itikadi düşüncesi. *KADER Kelam Araştırmaları Dergisi*, 12(2): 101-116.
- Bütüner, Ş. (2022). Ölüm ile ilgili geçiş dönemi inanışlarının mitolojik yansımaları. *Aorasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 10(30): 337-353.
- Can, H. (2021). Günümüze ulaşamayan erken Osmanlı Dönemine ait bir yapı: Bolu Ak Mescid (Leylekler Camii), *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 23 (44): 481- 499.
- Canpolat, M. ve Önler, Z. (2007). *Edviye-i Müfredde*. Türk Dil Kurumu Yayınları
- Cavlak, F. ve Toprak, L. (2018). Yeniçağa ilçesinin sürdürülebilir turizme açılmasında yerel halkın tutumu. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 14-25.
- Çalışkan, V. (2019). Modern fuarlar ve festivaller arasında giderek kaybolan organizasyonlar: Geleneksel ilçe ve köy panayırıları. *Milli Folklor*, 31 :121.
- Çelik, S. D. Y. (2010). Mengen'de özel gün yemekleri. *Milli Folklor Dergisi*, 86, 127-139.
- Dağdeviren, A. (2020, 22-24 Temmuz). *Yeniçağa'daki mutfak şeflerinin mesleki değerlendirmeleri*. Econdor 2020 II. Uluslararası İktisat, İşletme ve Sosyal Bilimler Kongresi, Kastamonu, Türkiye.
- Dikmen, Ç. B., ve Toruk, F. (2017). Sosyokültürel sürdürülebilirlik kapsamında Gerede (Krateia) hanlar bölgesi'nin değerlendirilmesi. *TÜBAV Bilim Dergisi*, 10(2), 11-26.
- Eke, S. (2021). Gerede (Bolu) ilçesi çocuk oyunları. *Bayterek Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 134-147.
- Ekim, G. (2012). Coro Bozo ve Anadoludaki "sohbet" toplantılarında görülebilen benzerlikler, *Akademik Bakış*, 30: 1-16.
- Ekim, G. (2012). "Sohbet" toplantılarında, topluluğun kuruluşuna yönelik gerçekleştirilen ilk toplantı ve önemi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 97-110.
- Evcin, E. (2015). Gazi Mustafa Kemal'in Bolu'yu ziyaretleri. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 21,137-162.
- Feyzioğlu, N. (2012). Köroğlu Destanı'nın batı kolları üzerinde eleştirel söylem çözümlemesi. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*, (16), 57-86.
- Gönen, S. (2004). Prof. Dr. Saim Sakaoglu'nun fıkra ile ilgili çalışmalarının bibliyografyası. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12, 217-230.
- Günaydin, G. (2021). Prof. Dr. Tülay Uğuzman'ın yirmi beş yıl sonra Dörtdivan: Dörtdivan'da değişme değişime uyum ve direnç: Bir yeniden ziyaret/revisit çalışması adlı kitabı üzerine. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 14(35):1178-1179.
- İvgin, H. (1994). *Gerede'li Aşık Figanî*. Kültür Bakanlığı Yayınları.

- Kalaycı, D. B. ve Kanoğlu, E. (2021). Bolu'da düzenlenen yayla şenliklerinde yapılan yemekler ve değişimler. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 9(5), 427-441.
- Kaplan, H. (2021). *Bolu ve Düzce halk kültüründe türbeler ve ziyaret yerleri*, [Yayımlanmamış doktora tezi Necmettin Erbakan Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Kesir, S. (1994). *Bolu Kıbrıscık yöresi halk oyunları ve geleneksel giysileri*, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi İstanbul Üniversitesi].
- Kılıç, F. (2021). (2019, 12-15 Kasım) Türkiye'de Cumhuriyet dönemi yaygın halk eğitimi: Bolu Halkevi örneği, *9. Uluslararası Atatürk Kongresi Bildirileri*, Ankara, Türkiye.
- Kök, A. ve Kurnaz, H. A. (2020). Doğa rehberliğine bir nefes: Bolu'nun yürüyüş yolları. *Turist Rehberliği Nitel Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 66-78
- Köklü, H. Özdemir, M. Yetim, F. (2008). Gerede iğne oyları, *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 20: 83-90.
- Kurt, G. (2022). Gerede'de yapılan havlu kenarlarının teknik renk ve kompozisyon özellikleri. *Hars Akademi Uluslararası Hakemli Kültür Sanat Mimarlık Dergisi* 5 (3), 135-153.
- Songül Kuru, Güler Mert, (2008, 24-26 Nisan). *Bolu Gerede yöresi el sanatlarından kemik tarakçılık*, Gazi Üniversitesi Türk El Sanatları Araştırma ve Uygulama Merkezi 1. Ulusal El Sanatları Sempozyumu, s. 317-326, Ankara, Türkiye.
- Meriç, E., & Uğurlu, S. (2022). Bolu merkez Gölköy köyünde geleneksel türk el sanatlarından çalı süpürgeciliği. *Türük: International Language Literature & Folklore Researches Journal/Uluslararası Dil Edebiyat Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 10(29).
- Okay, Y. (2011). Bolu Halkevi Dergisi Abant'ın halkbilim açısından incelenmesi. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 96-113.
- Onay A.T. (1946). Dertli Saip, Bolu Hatıraları, "Bir Âdet, *Abant*, No: 12, 1946: 19-23.
- Osmanlı Yer Adları (2024 Kasım 19) https://www.devletarsivleri.gov.tr/varliklar/dosyalar/eskisiteden/yayinlar/genel-mudurluk-yayinlar/osmanli_yer_adlari.pdf
- Öcal O. M. Ö., Kösemek, M., Çiçekoğlu, N., & Yıldız, T. (2012). *Türkiye'de 2011 yılında yaşayan ramazan ve kurban bayramı geleneksel kutlamaları*. Gazi Üniversitesi Türk Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi (THBMER)
- Ögel, B. (2006). *Türk mitolojisi* II. Cilt, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Önler, Z. (1998). XIV-XV. yüzyıl Türkçe tıp metinlerinin dili ve söz varlığı. *Kebikeç*, 3 (6), 157-168.
- Ötüken, A., (1947-1948), *Bibliyotekçinin El Kitabı*, II C. Milli Eğitim Basımevi.
- Özcan, E. (2005). Bolu ilinde turizmi etkileyen faktörler ile doğal, tarihi ve kültürel turizm değerleri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 55-75.
- Özçelik, F. (2021). Günümüze ulaşamayan erken Osmanlı Dönemine ait bir yapı: Bolu Ak Mescid (Leylekler Camii), *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 23 (44),481-499
- Özdemir, M. (2009). Bolu ilinde geleneksel kadın başlıkları. *Art-e Sanat Dergisi*, 2(3),1-15.
- Özdemir, M., Yetim, F., & Köklü, H. (2008). Bolu ili Mengen İlçesi'nde kadın (gelin) kıyafet geleneği. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 1(2):108-122.
- Özgenç, C., Karagöz, A., ve Güngör, A. (2017). Bolu ilinde alternatif turizm türlerinden kongre turizminin yapılabilirliğinin değerlendirilmesi. *Journal of Recreation And Tourism Research*, 4(1), 49-61.
- Saraçbaşı, E. (2010), *Örnekleriyle büyük deyimler sözlüğü*, 2 Cilt, Yapı Kredi Yayınları.
- Sarıoğlu, H. ve Bağcı V. (2016). Seyahatnamelere göre Gerede/Bolu el sanatları. *SDÜ ART-E Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, 9(17), 89-104.

B. Sarıtuğ

- Solmaz, M. (2013). Evliya Çelebi Seyahatnamesindeki Bolu ve Dörtdivan ağzına özgü sözler üzerine. *Turkish Studies*, 8/9, 2229-2242.
- Soysaldı, A. ve Çolak, A., (2018). Bolu – Gerede İlçesi Mangallar Köyü el örgüsü çorap ve patikleri, *İdil*, 7 (49), 1201-1205.
- Süme, M. (2018). Türklerde yer adı verme geleneği ve Oğuz Boylarının Bolu'daki izleri. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(1), 263-291.
- Tan, N. (2017). (2024 Kasım 20) *Deyim araştırmalarına katkılar: Dokuz Deyim Üzerine*. 67 (786), 2. https://tdk.gov.tr/wpcontent/uploads/2017/05/16_Nail%20TAN%20_%20Deyim%20Ara%C5%9Ft%C4%B1rmalar%C4%B1na%20Katk%C4%B1lar%20_8.pdf
- Tanrıku, M., ve Doğandor, E. (2021). Coğrafi işaretleri ve coğrafi işaret potansiyeliyle Bolu ili. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(1), 223-257.
- Tokmak, G. (2021). Erol ÖZTÜRK, (2019) Bolu ili ağzları. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 4(2), 369-372.
- Ufakca, S., ve Tek, R. (2023). 19. yüzyıl Âşık Edebiyatı temsilcilerinin eserlerinde geçen ayet ve hadisler, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Nevşehir Hacı Bektaş-i Veli Üniversitesi.
- Varlık, Ş. (1946). Gerede'li Âşık Figani'nin manzum şikâyet dilekçesi, *Abant*, (12), 1946, 6-7.
- Yaldırak, T. (2022). 1909 Çığa yangını ve Reşadiye (Yeniçağa) kasabasının kuruluşu. *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 16(33), 99-114.
- Yenisoy, S. (2019). Geçmişten günümüze Mudurnu iğne oyları. *Arış Dergisi*, (15), 88-111.
- Yetim, F., Köklü, H., Ve Özdemir, M. (2008). Yeniçağa ilçesi ve Dereköy'de geleneksel kadın kıyafetleri ve süslemeleri. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(17), 159-168.
- Yıldız P. (2007). *Klâsik Türk mûsikîsi kitap ve tez bibliyografyası (1929-2007)*, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi.